

Vytržené listy.

Časové kapitoly.

IV.

UMĚNÍ A TENDENCE.

Avalon, Cal., 8, VIII, '06.

O málokteré knize se toho napsalo současně tak mnoho a tak málo, jako v poslední době o Sinclairově "Džungli". . . . Jak mravy a způsoby země tomu chtějí, viděli jsme pana Sinclaire ze všech stran a ve všech pózách fotografovaného, viděli jsme obrázek chatře v Princetownu, kterou si vlastnoručně vystavěl a v níž napsal svůj román, četli jsme o finančních úspěších jeho práce, ba dokonce i konstatování, že jeho věty jsou průměrné o 22 slovech, kdežto Kiplingovy mají o slovíčko méně a Hervey Jamesovy o 11 více. . . . Všechno zahlédli jsme tu i tam, co nám "Džungli" jako literární dílo znechtivilo dříve, než můžeme vyslovit o ní úsudek. Ze všeho toho, co se o "Džungli" psalo, lze si představit všechno, jen o literární ceně nemožno se ničeho domyslet. Pouze Appleton Magazine přinesl skutečné literární posudek, jenž ač přiznává význam a zásluhu knize pro její účinek na poměry, pokřídil rameny nad skutečnou uměleckou cenou práce, již vedle jiného vytýká styl žlutých žurnálů.

Dle kterého zprávy Upton Sinclair obíral se dávno myšlenkou napsat něco, co by hnulo Amerikou tak, jako svého času "Chaloupka strýčka Toma." Nevěděl ještě, co to bude. . . . a hledal tedy, až našel Packingtown v Chicagu. Ztrávil dvě leta studiem oněch poměrů, několik týdnů pracuje dokonce jako dělník v jatkách. . . . A výsledek vyplnil jeho sen. . . . "Džungle" vzbouřila kraj, převrátila poměry a z neznámého, sedmadvaceti letého autora "Krále Midase" učinila "literárního genia" a socialistického kandidáta do kongresu. . . .

Nevíme, co je pravdy na této povídce. Je-li však v soulase se skutečností, je nám líto Uptonu Sinclaire. Umělecké dílo se nedělá jako boty na zakázku. A jak Kipling napsal ve svém "Světle, které zhaslo," umělec ztroskotá se svým dílem, jakmile začne šilhat po galerii. Psát pro úspěch znamená psát pro zapomenutí; znamená zneuctit umění. Sociální tendence knihy může být mravní omluvou autoru, psali-li skutečně pro sensaci, avšak nestáčí k umělecké omluvě, poněvadž Umění jest jediné, kde není omluv. . . .

Appleton's Magazine pokládá socialistickou propagandu v knize za velmi neumělecky sletovanou s chatrně líčeným dějem. Neřekli bychom se, kdybychom, až budeme číst knihu, sami došli k tomuto závěru. Jest osudem všech literárních děl, jež chtějí posloužit té nebo oné straně, že samy zajdou, ať už skutečně posloužily své straně nebo potkaly se s neúspěchem i v tomto smyslu, podřízením pravému a čistému umění.

Tendence obyčejně ničí literární dílo; jen velcí geniové dovedou ovládnouti tendenci, a tak uniknouti zkáze mezi Scyllou a Charýbdou; ostatní, jež tendence schvátí ve svém viru, jsou odsouzeni se svým dílem k literární smrti. Dickensovy romány "The Pickwick Papers," "Nicholas Nickleby" a "Oliver Twist" mají v sobě tendence, jichž vyslovení potkávalo se s účinkem a reformou ve skutečných poměrech. V Ibsenovi častá zdanlivě tendence vítězí nad poesí, myšlenka nad

krásou. Část moderních kritiků vyžaduje tendenci. Leč jde tu o to: aby literární dílo bylo uměním, nesmí být vynuceno tendencí nýbrž tendenci přinést v sobě; nesmí být tendencí zrozeno, nýbrž má zroditi tendenci; nesmí užiti tendence, nesmí sloužiti tendenci, nýbrž tendence musí sloužiti bytí vytrženému, nýbrž požití jemu.

Je-li "Džungle" dílo umělecké, přežije Uptonu Sinclaire; není-li, Sinclair přežije své dílo, a než umře, jako literární genius a literární skutek budou mrtvolami on i jeho "Džungle."

Američtí socialisté mají ve svých řadách i jinou literární postavu, stokrát významnější Sinclaire a v písemnictví beznáma nejvýznamnější z celé moderní Ameriky. Je to Jack London. Tam, kde stojí dnes, nepomohla mu tendence; došel tam svým uměním. Ač pro socialism řeční a píše články, London nepropůjčuje tendenci své obraznosti a svého umění. Umění stojí mu nad tendencí; a pokud bude stát, nebojme se o Londona—umělec, ač pro jeho socialistickou sklonnost nemáme zvláštního nadšení pro její sensaci přehuf. I část dřívější jeho literární tvorby nese v sobě tento příznak sensačnosti, jenž však učiněn jest snesitelným a vysvětlitelným vášnivostí temperamentu, i mizí v posledních jeho pracích úplně.

V posledních třech číslech Cosmopolitanu Magazine četli jsme jeho novelletu "Planchette," obírající se okultickou otázkou, leč nerozřešující záhadu, jejíž šero naplňuje povídku a svádí k tragickému konci. Lépe než tato práce, zřejmě psaná od čísla k číslu líbí se nám drobné povídky "Nečekávané" v srpnovém čísle McClure's Magazine a "Hnědý vlk" v posledním Everybody's Magazine. Zvláště "The Unexpected" z aljašského života, jehož vyličení Londonovi přineslo známost a slávu, potvrzuje naše mínění o mladém autoru, že jeho místo ve světové literatuře bude mezi Maupassantem a Kiplingem.

Maupassanta připomíná rázovitost jeho postav, pevnou rukou vyřiznuté obrisy povídek, obliba pátrati po neobyčejném ve všedním a po všedním v neobyčejném, a uměleckost jeho point závěrů. Kiplinga připomíná odlehlost jeho scenerií, životní neobyčejnost jeho figur, obliba v lokalitaci a konečně náklonnost k líčení zvířecího světa. Jeho "Volání divoka" bylo velikým slibem v tomto ohledu, ale "White Fang," — "Bílý Chrup," jenž nyní vychází v Outlooku Magazine, jest ještě více, než byli bychom po tak velikém slibu očekávali.

Kdežto "Volání divoka" bělo psychologický a fyziologický pochod, jenž domácího psa navrátil divoké přírodě, "Bílý Chrup" obírá se záhadou zpětného pochodu, jímž dítě divoké přírody se stane domácím zvířetem.

Až posud nebylo díla, jež bylo by lze položit vedle Kiplingových "Kuh džungli"; nyní možno s nimi srovnat "Volání divoka" a "Bílý Chrup." A mládí Londonovo i jeho temperament dávají naději ještě na větší činy. . . .

Srpnový Cosmopolitan oznamuje na zářij Londonův článek o jeho cestovních plánech. Jak známo, Jack London vystavěl si čtyřicetistopovou loď, v níž hodlá

objet svět v sedmi letech, provázen jsa svou chotí a co nejmenším průvodem. V témže čísle bude některý z příspěvků Maxima Gorkého, jenž slíbil napsat "Imaginary Conversations"—"Imaginativní rozmluvy" s carem německým císařem a jinými hlavami světské moci, dále článek "Co život pro mne znamená" a krátkou stať o New Yorku.

Z tří socialistů-literátů, o nichž dnes jsme psali, Gorkij je nejkrásnějším příkladem oběti, vzdané idejím. Zatím co Sinclair pro tendenci nedošel k umění, zatím co London-umělec drží se u vzdálenosti od Londona-socialisty, Gorkij od umění odešel k propagandě pro sociální dobro lidstva a pro národní dobro svého lidu. . . .

Přejeme mu i ruskému lidu, aby jeho obět nebyla marnou; že však valných výsledků si od ní neslibujeme na této půdě, asi nikoho nepřekvapí. Zkušenost Kosuthova a Kinkelova z jejich amerických výprav po roce osmačtyřicátém bude v obměně i zkušeností Gorkého. . . . Pokud v tom nebude business nebo příležitost pro komedii, sympathie Ameriky pro ruskou věc budou plané a neúčinné. . . .

Zprávy zahraničné

Rakousko-Uhersko.

V Solnohradě započaly v těchto dnech veliké slavnosti Mozartovy na paměť 150 jeho narozenin. Jak známo, Mozart, slavný hudební skladatel, narodil se v tomto městě. Slavnost pořádána jest mezinárodní hudební jednotou Mozarteum, jejíž protektorem jest arcivévoda Eugen. Slavnost zahájena byla představením "Don Juana." Toto představení řízeno bylo R. Hahnem z Paříže. — Uherská vláda vyjednává s paroplavební linií Cunardovou, od níž chce koupiti několik lodí, aby měla svou vlastní paroplavební společnost. Uskutečnění není ovšem věci snadnou, ale není vyloučena možnost, že do podzimu může být vše vyřízeno. Jest zcela přirozeno, že by lodě nenáležely vládě, ale koncepcí společnosti, která by měla vládní subvenci a akcionáři by byli ministři a politikové. Vyjednávání se vede prostřednictvím Adrie a Severo-německého Loydu. Hrabě Andrassy, uherský ministr vnitra má vřehní dohled. Vláda uherská vyslala již prý zvláštní deputaci do Londýna, aby o koupi této vyjednávala. Uhři chtějí zakoupiti loď Slavonii, Ultonii a Carpathii, za něž nabízejí společnosti \$2,500,000. Mimo to chce vláda uherská poskytnouti společnosti jistou náhradu za ztráty, již vzniknou jí zkrácením dopravního kontraktu. — V době nejbližší přibude do Mariánských Lázní v Čechách král anglický Edward, aby zde jako každoročně strávil několik týdnů. Po pobytu v lázních hodlá Edward navštívit císaře rakouského v Schoenbrunnu.

Rusko.

Dne 11. srpna bylo zahájeno přelíčení se vzbouřenci v pevnosti Sveaborgu. Vojenský soud hned v prvním zasedání odsoudil poručíky Kochanovského a Emiljanova k smrti zastřelením. Léčení s nimi trvalo pouze několik hodin. Podobný osud stihl i pět jiných obyčejných námořníků. Oba poručíci jsou mladí. Kochanovský čítá 20, Emiljanov 21 roků. — Vzdor tomu, že revolucionáři setkali se v poslední době většinou s nezdarom, přece nevzdali se činnosti. Naopak ve skrytu neuvázně pracují a připravují se k oně chvíli, kdy proti vládě budou moei postaviti se otevřeně. O tom dobře ví i vláda. V těchto dnech

přepadla v Petrohradě úkryt revolucionářů a zabavila tam množství bomb a veliké zásoby dynamitu. — Nepokoje na venkově dosud nepominuly. Zvláště na Krimu a v horských krajinách běrou na sebe hrozivou tvárnost. Na mnohých místech došlo k srážkám mezi lidem a policií, při nichž bylo mnoho lidí zraněno. — V Nižním Novgorodě vnikli revolucionáři na vlak dráhy sarmovské, zabili dva poddůstojníky a pak unikli. — Přes všechny poslední události a vzdor atentátu, jenž podniknut byl na velkoknížete Mikuláše, car prohlásil, že vydá se do vojenského tábora v Krasnoem Sělu a stráví tam celý týden. Chee dle všeho dáti na jevo, že nebojí se ničeho a že klidně vystavuje se hrozičím nebezpečí. Šest nejspolehlivějších gardových pluků odebralo se do Krasnoe Sěla napřed a mimo to činí se nejrozsáhlejší opatření, aby se carovi nic nepříhodilo. Všechna nádraží jsou střežena a rovněž trať dráhy, po níž se carský vlak bude ubírat. Na den 19. srpna jest projektována veliká vojenská přehlídka. Po týdenním pobytu v Krasnoe Sělu odebere prý se car do Carskoje Sela nebo na Krim. Bude prý mimo Petěrhof přes celý podzim. — V Moskvě podařilo se úřadům vypátrati skrytí revolucionářů, jehož prohledání mělo překvapující výsledek. Do rukou policie dostalo se několik tiskařských strojů, množství bomb a výbušných látek. Vypráví se, že podařilo se též policii dostat do rukou jisté plány, dle nichž dá se souditi, jaké mají revolucionáři úmysly. — Dne 15. srpna došlo v mnohých místech Ruska k povážlivým výtržnostem. Zdálo se, jako by tyto vypuky na dané znamení po celé zemi. Největší bouře byly ve Varšavě, kdež prý bylo zabito 43 lidí a přes 150 poraněno. Na jiných místech bylo zabito přes 20 osob a přes 50 poraněno. Ve Varšavě bylo zabito 17 policistů, čtyři četníci a sedm vojáků. Vojáci a policisté stříleli do lidu a usmrtili 15 osob. Má se za to, že bouře ve Varšavě byly zorganizovány proto, aby pomstěno bylo zatčení dělnických předáků. Ve Varšavě jsou veliké záležitosti a dělnictvo má zde organizaci nejlepší v celé zemi. Zdá se, že tato bouře nebyla poslední a dějí se veliké přípravy, aby zabráněno bylo novým výtržnostem. — Rovněž i v ostatních městech blíž Waršavy nebylo lépe. Výtržnosti děly se i v Lodi, Radomi, Vlotseku a Plocku. Na ulicích byly vrhány bomby a stříleno z revolverů, při čemž bylo mnoho osob pobito i zraněno. — Rovněž i dne následujícího pobito bylo 11 policistů a jeden četník. Waršava má nyní zvláštní ráz. Po ulicích procházejí se vojenské hlídky a každého cizince proboují důkladně prohlídce.

Bulharsko.

V Abiolu v Bulharsku udály se veliké výtržnosti proti Řekům, jichž je tam veliké množství usazeno. Výtržnosti tyto svědčí o tom, že plemenná zášť mezi Řeky a Bulhary stále se přirostuje. Bulhaři vrhli se na domy; jež obydleny jsou Řeky a pustošili je. Řekové bránili se střelbou z ručnic. Boj trval dosti dlouho a na obou stranách bylo bojováno se zvláštní krvavostí. Bulhaři prý město zapálili. Mezi jinými budovami spustošili též chrám sv. Jiří, v němž nedávno zahájeny byly bohoslužby. V Ruščuku podniklo množství lidí útok na konsulát, ale bylo vojskem rozehnáno. — Vyslovují se obavy, že nezakročení velmočí ve sporu Bulharska s Řeckem, může mít za následek válku. Ovšem zakročení tomuto musilo by předeházeti upravení hrozných poměrů v Macedonii. Tu

recko na Balkáně straní Řekům a podobně činí i velmoči. Řekové počinají si při každé příležitosti vytržlivě a tudíž není divu, že se slovanské obyvatelstvo brání. — Výtržnosti, o nichž výše se zmiňujeme, zahájili Řekové. V Abiolu měla se právě konati schůze venkovského, bulharského lidu, ale Řekové ji překazili. Útočili na Bulhary se střelnou zbraní a rozehnali je. Bulhaři se rozprehli a vrátili se do svých domovů, odkudž přinesli si střelné zbraně. Ve chvíli začali opíaceti touze minci. Řekové pojednou ocitli se v úzkých. Uchýlili se do kostela, kdež se zabarikádovali. Bulhaři počali kostel obléhati. Řekové bránili se zoufale, střelíce do Bulhářů z revolverů a ručnic. Policie marně snažila se Řeky přemluvit, aby složili zbraně. Později vrhla se na Bulhary a rozehnala je. Ti ustoupili, ale ve chvíli město zapálili. Bylo nutno zavolat vojsko. Toto však přišlo již pozdě, ježto město bylo celé v plamenech. V sutinách nalezeno osm zuhelnatělých mrtvol. Celkem přišlo jedenáct lidí o život.

Osobní.

— Pan Frank Černý, z č. 1439 již. 17. ul., kterýž po několik týdnů dlel návštěvou u přátel svých v Clarkson, Neb., vrátil se předminulý týden domů značně osvěžen. Panu Černému, jak s námi minulý pátek sdělil, zalíbilo se na zdravém světlém vzduchu venkovském do té míry, že se odhodlal opustiti omažské své přátele. Nejprve si prý chtěl koupiti farmu o 80 akrech blíž Clarkson, avšak později uznal za lepší pouze pronajmouti si farmu o 120 akrech od p. Jos. Fajmona. Farma tato nalézá se téměř u samého městečka Clarkson a pan Černý hodlá se na ni přestěhovati s manželkou svou a jediným synem kolem 1. října t. r. Jelikož pan Černý ml. vyzná se dobře v vedení hospodářství, nepochybujeme, že se vážená rodina Černých dodělá na farmě dobrého úspěchu, čehož jí od srdce přejeme.

— Minulou sobotu večer odjel chvalně známý krajan p. Chas. Pospíšil do Chicaga, aby se tam podílel na patnáctém výročním sjezdu mezinárodního spolku mistrů kovářských (International Association of Master Blacksmiths), jehož jest členem. Sjezd odbývávan bude ve dnech 21., 22. a 23. t. m. v Sherman House a bude asi slušně navštíven. Pan Pospíšil, kterýž jest příručím formana v kovářské dílně U. P. dráhy, hodlá se zdržeti v Chicagu asi 10 dní.

— Oblíbený náš hostinský, pan Josef Wasků, z č. 4014 jižní 13. ul., vrátil se minulý čtvrtek z Clarkson, Neb., kde dlel na několikadenní návštěvě. Pan Wasků dříve bydlíval v okolí Clarkson a požíval velké přízně mezi tamními osadníky. Když pak zvěděl, že tam bude odbývána pout, vydal se tam v pondělí m. t., aby opět jednou potěšil se s četnými svými přáteli a známými.

— Koncem minulého týdne vrátil se ze svých potulek krajan Fr. Heřmanský, obehodvedoucí v lékárně p. Tuška na již. 13. ul. Jak s námi sdělil, vedlo se mu na cestách velice dobře. — V pondělí byli jsme mile potěšeni návštěvou p. A. A. Baštáře, ředitele United States Mail Order House. Pan Baštář vracel se z návštěvy svých četných přátel ve Wahoo, Neb., kdež zdržel se téměř tři neděle. Mimo jiné sdělil s námi, že oběhd, jehož je ředitelem, utěšeně pokračuje a že nalézá mezi našimi krajanmi stále větší přízně. Zpráva ta potěšila i nás, ježto přejeme českému podnikovi tomu mnoho zdraví a plna srdce.